

## «مطبوعات ایران در قرن بیستم»

● مطبوعات ایران در قرن بیستم

● نوشته سیدفرید قاسمی

● ناشر: قصه، تهران، ۱۳۸۰ ش، شمارگان ۲۲۰۰ نسخه،

● قیمت ۹۰۰ تومان

کتاب مطبوعات در قرن بیستم در مجموع ۱۵۲ صفحه رقی است و کم حجم. اما از نظر مطلب و بررسی ادواری مطبوعات ایران یکی دیگر از کارهای برجسته سیدفرید قاسمی است. ای کاش مترجم صاحب همتی دست به ترجمه این کتاب بزند تا کسانی که فارسی نمی‌دانند و اطلاع جامعی از مطبوعات قرن بیستم در ایران ندارند از این کتاب استفاده کنند. چرا که این کتاب اگر به انگلیسی ترجمه شود در میان آثاری که دربارهٔ اوضاع ایران ترجمه کرده‌اند جای خود را بخوبی باز می‌کند.

روی و پشت جلد کتاب طرحی دارد زبان‌دار با عناوین روزنامه‌های کشور و قفل بزرگی که ساخت امروز نیست و نشانهٔ هنر دست ساخت ایرانیان است.

مطالب کتاب جذاب و فشرده و نثر پخته‌ای دارد. شیوهٔ نگارش این کتاب از نظر جمله‌بندی و انسجام کلام با دیگر کارهای قلمی آقای سیدفرید قاسمی فرق بسیار دارد و او برای همه چیز این کتاب سنگ تمام گذاشته است.

بسیاری از مطالب کتاب بصورت آماری به خواننده عرضه شده و خواننده کتاب را که به دست می‌گیرد دلش نمی‌خواهد تا همه مطالب آن را نخواند کتاب را به زمین بگذارد.

در پیش درآمد کتاب می‌خوانیم:

«هدف از نگارش این دفتر نگاهی اجمالی به مطبوعات ایران در قرن بیستم است. در آغاز

این قرن ۱۲ نشریه در ایران مجوز انتشار داشتند که این آمار در واپسین ماه قرن بیستم به ۱۳۹۴ عنوان رسید که ۳۶۰ پروانه انتشار متعلق به بخش دولتی بود. در روز اول قرن بیستم کشور ما یک روزنامه (نشریه روزانه) با شمارگان کمتر از هزار نسخه و در روز آخر قرن بیستم ۵۸ روزنامه (نشریه روزانه) با شمارگان بیش از دو میلیون نسخه در حال انتشار داشت. در این قرن مطبوعات و روزنامه نگاران ایرانی فراز و فرودهای بسیاری را از سر گذراندند و تقریباً حیات مطبوعاتی را در ایران قرن بیستم می توان به بیست و سه دوره مختلف تقسیم کرد که بی تردید موضوع دهها جلد کتاب تواند بود. آنچه در این دفتر آورده شد نگاهی گذرا و بسیار مختصر است به یکصد سال حیات مطبوعات ایران در این قرن که امیدوارم مورد استفاده قرار گیرد.»

در همین چند سطری که مطالعه فرمودید نویسنده آماری به دست داده است که برای نخستین بار خوانندگان کتاب او با این آمار و اطلاعات دقیق مواجه می شوند. در درآمد کتاب او می خوانیم:

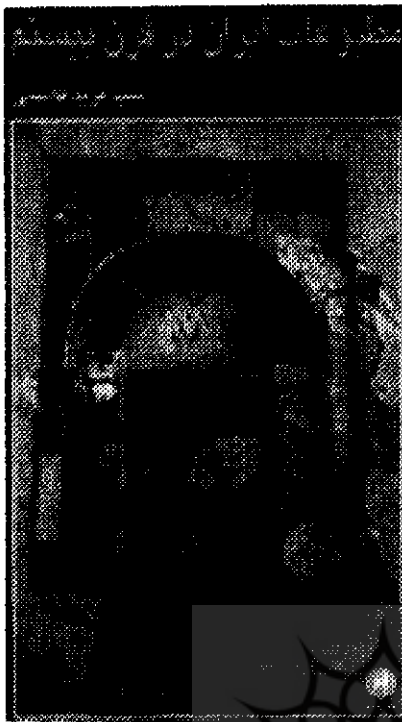
«قرن بیستم در ۱۰ دی ماه ۱۲۷۸ ش (۱ ژانویه ۱۹۰۰ م) / ۲۸ رمضان ۱۳۱۷ ق) آغاز شد و در ۱۰ دیماه ۱۳۷۸ ش (۳۱ دسامبر ۱۹۹۹ م) / ۲۲ رمضان ۱۴۲۰ ق پایان گرفت در این قرن ایران ۳ شاه قاجار ۲ شاه پهلوی و ۵ رئیس جمهوری اسلامی به خود دید. در روزگار قاجار و پهلوی ۷۴ بار حکم رئیس الوزرایی صادر شد و در جمهوری اسلامی ۵ تن بر منصب نخست وزیری تکیه زدند و در مجموع ۱۲۱ کابینه بر سر کار آمد. در قرن بیستم ۲ انقراض رژیم ۳ کودتا ۲ انقلاب و ۳ نهضت اطلاع طلبی در ایران به وقوع پیوست.

جنگ اول و دوم جهانی و هشت سال جنگ تحمیلی عراق و ایران در این قرن واقع شد.

جمعیت ایران که در سرآغاز قرن بیستم ۹۳۳۲۰۰۰ تن بودند در واپسین روزهای این قرن از مرز ۶۰۰۰۰۰۰۰ تن گذشت.»

اگر بخواهم به تمام آمار و ارقامی که نویسنده در کتاب خود آورده اشاره کنم یا شاهد بیاورم. باید تمام کتاب را در این مقاله مختصر جای دهم. گردآوری این آمار و ارقام کار یک لحظه و یک ساعت و یک هفته نیست. حاصل زحمات روزها هفته ها و ماههاست. در این که یک محقق آگاه باید شم این کارها را داشته باشد حرفی نیست. اما این گونه بررسی و تحقیق در کار کدام یک از محققان دیگر این رشته دیده شده است؟

نویسنده در «درآمد» کتاب که تا صفحه ۱۸ کتاب را در بر دارد به روند همه جانبه نشر روزنامه



○ محمد گلبن

و ورود روزنامه و اینکه روزنامه‌نگاری در کشور ما چه سرنوشتی داشته است اشاره همه جانبه دارد. و به روزنامه‌نگارانی که روزنامه‌نگاری را پایه و اساس ثروت می‌دانسته‌اند اشاره می‌کند. همچنین به سرگذشت افرادی که در روند روزنامه‌نگاری تندروی‌هایی داشته‌اند می‌پردازد. و نتیجه می‌گیرد که:

«روزنامه‌نگاران ایرانی چون خواسته‌هایشان عملی نشده است در سراسر قرن بیستم حرف تکراری زده‌اند.» (ص ۱۷).

نویسنده در مطالبی که در سرآغاز قرن بیستم و رفتن ناصرالدین شاه و آمدن مظفرالدین میرزا به جای پدر اشاره می‌کند که:

«با مرگ ناصرالدین شاه پرونده شصت سال حاکمیت تقریباً انحصاری نشر مطبوعات دولتی در ایران بسته شد» (ص ۱۹)

مؤلف بررسی دقیقی از سرآغاز روشنفکری در عهد مظفرالدین شاه و «بسط و توسعه معارف» را به میان می‌آورد و آنچه را که موجب صدور فرمان مشروطه می‌شود باز می‌نماید.

اگر مطلب تمام فصول کتاب را که به قرار زیر است:  
از فرمان مشروطیت تا کودتای ۱۲۸۵ - ۱۲۹۹ ش.

کودتا تا انقراض ۱۲۹۹ - ۱۳۰۴ ش.

انقراض تا اشغال ۱۳۰۴ - ۱۳۲۰ ش.

کودتا تا انقلاب ۱۳۳۲ - ۱۳۵۷ ش.

سال نخست انقلاب ۱۳۵۷ - ۱۳۵۸ ش.

دو دهه پایانی ۱۳۵۸ - ۱۳۷۸ ش.

بخواهم در مجموع بررسی کنم از حوصله این مختصر بیرون است. بررسی و ارزشیابی این کتاب گرانقدر را به خوانندگان آن می سپارم. و حتم دارم که هیچ خواننده‌ای نیست که از مطالعه این کتاب سود بسیار نبرد.

مؤلف «مطبوعات ایران در قرن بیستم» سیدفرید قاسمی از چهره‌های شناخته شده دو دهه اخیر است. آثار بسیاری از این محقق گرامی در زمینه شناخت مطبوعات ایران انتشار یافته است. و آخرین اثر او که در مرداد ماه جاری درباره سرگذشت مطبوعات ایران، انتشار یافت یکی از کارهای ماندگاری است که درباره سرگذشت مطبوعات ایران نوشته شده است.

سیدفرید قاسمی حق بسیاری به گردن مطبوعات ایران دارد. او بیش از دو دهه است که هم خود را صرف شناخت، چاپ و نشر مطبوعات کشور کرده است. خدمات او در این راه یکی و دو تا نیست که به آسانی از کنار عملکرد او در این مورد بگذریم.

سید فرید قاسمی سالهاست تلاش می‌کند که روزنامه‌های قدیمی ایران بقول خودش «باز چاپ» شود از کارهای قابل توجه او مقالات متعددی است که درباره روشن شناختن گوشه‌هایی تاریک تاریخ مطبوعات ایران است. سید فرید قاسمی وقتی پا در این راه گذاشت مانند بسیاری از اهل تحقیق در کنار سفره گسترده زنده یاد سیدمحمد صدر هاشمی به ریزه‌خواری ننشست و خیلی جدی دامن از کنار این سفره فراچید و خود دست به کارهای جدی زد که دیگران ریزه‌خوار سفره رنگین تحقیق او باشند. او پنج سال عمر خود را صرف چکیده نگاری روزنامه‌های دوره محمد شاهی و ناصرالدین شاهی کرد که این کار ارزنده که می‌تواند راهگشای بسیاری از اهل تحقیق باشد.

سالهاست خاک می‌خورد و معلوم نیست سرنوشت این کار ارزنده و جانکاه به کجا خواهد رسید. از مجموعه این کار سنگین و بزرگ تنها یک مجلد آن نخست چاپ و نشر یافت و ۲۴ مجلد دیگر آن همچنان چاپ نشده بر جای مانده است.

او کار دیگری که درباره شناخت مطبوعات کشور انجام داد نخستین مجله تخصصی تاریخ مطبوعات با نام پژوهشنامه تاریخ مطبوعات ایران است که در بردارنده مقالات تحقیقی از نویسندگان و دست اندرکاران عرصه روزنامه‌نگاری است و قریب به یکهزار صفحه است منتشر کرد و چندین نشریه ارزنده دیگر را اداره کرده است. کارهای تحقیقی او امروز یک کتابشناسی پر

برگ است که انتشار آن نیز درباره شناخت مطبوعات کشور و راهنمایی محققان لازم است تدوین و نشر شود. از خدمات دیگر او گزیده مقالاتی است که سالها درباره مطبوعات ایران نوشته و اخیراً وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی آن را با عنوان تاریخ روزنامه‌نگاری در ایران چاپ و نشر کرده است. علاقه‌مندان برای آگاهی از فعالیتهای او در دهه ۱۳۷۰ به «کارنامه یک دهه» که در این کتاب مندرج است، رجوع کنند.

سیدفرید قاسمی درباره مطبوعات ایران آرزوهای دور و درازی دارد که امید است خداوند به او سلامتی عنایت کند و او به آرزوهای خود جامه عمل بپوشد.

باش تا صبح دولتش بدمد

کاین هنوز از نتایج سحر است

والسلام.



#### انتشارات عطایی منتشر کرده است:

- ۱- شگفتی‌های باستانی ایران / امید عطایی فرد / ۳۹۸ ص / ۲۲۰۰ تومان
- ۲- نفت و قدرت در ایران / شاهرخ وزیری / ترجمه مرتضی ثاقب‌فر
- ۳- داستان دوستان / عبدالرحمن فرامرزی / ۳۶۶ ص / ۱۵۰۰ تومان
- ۴- خلیج فارس (کشورها و مرزها) دکتر پیروز مجتهدزاده / ۶۲۰ ص / ۴۵۰۰ تومان

انتشارات عطایی - خیابان ولی‌عصر - مقابل بیمارستان دی - خیابان دوم‌گاندی -

تلفن ۸۷۷۱۶۵۷ - ۸۷۷۰۰۳۰